

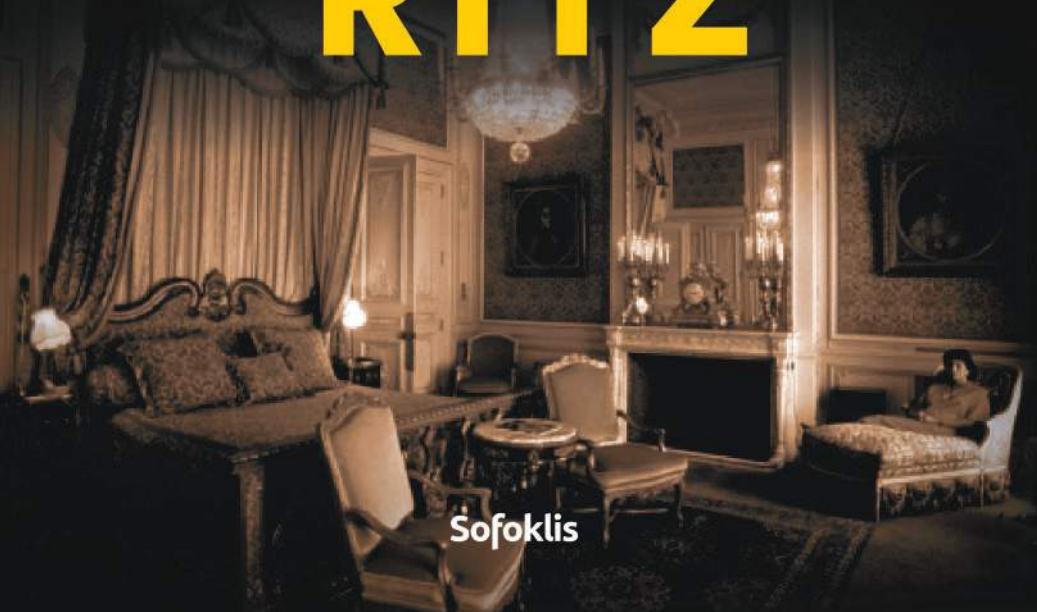
Tilar J. Mazzeo

VIEŠBUTIS

MEILĖ, MIRTIS IR IŠDAVYSTĖ
PARYŽIUJE

RITZ

Sofoklis

TILAR J. MAZZEO

Viešbutis

Vandomo aikštėje

Gyvenimas, mirtis ir išdavystė
Paryžiaus „Ritz“ viešbutyje

Iš anglų kalbos vertė
Jurga Brastavičiūtė

Sofoklis

VILNIUS, 2015

Turinys

<i>Veikėjai</i>	11
<i>Prologas: „Ritz“ viešbutis – Paryžiaus veidrodis</i>	23
1 Šveicarija Paryžiuje	29
2 Paryžiaus paskalos	45
3 Oro mūšis virš Vandomo aikštės	63
4 „Ritz“ didumo deimantai	75
5 Amerikiečių bastūnai Paryžiuje	89
6 Prancūzų aktorė ir jos meilužis nacis	105
7 Žydas barmenas ir vokiečių pasipriešinimas	119
8 Amerikietė žmona ir šveicaras direktorius	137
9 Vokiečių generolas ir Paryžiaus likimas	149
10 Spaudos korpusas ir lenktynės į Paryžių	159
11 Ernestas Hemingway'us ir „Ritz“ išlaisvinimas	175
12 Tos damos reporterės	187

13	Paskutiniai traukiniai iš Paryžiaus	201
14	Coco karas ir kiti nešvarūs skalbiniai	213
15	Šviesiaplaukė gražuolė ir atomo mokslininkai	233
16	Iš Berlyno su meile ir paskutiniai mūšiai Paryžiuje	245
17	Blėstančios galios Paryžiuje	257
18	Ilgas karo šešėlis	267
	<i>Baigiamasis žodis</i>	275
	<i>Padėka</i>	279
	<i>Išnašos</i>	283
	<i>Bibliografija</i>	309
	<i>Iliustracijų šaltiniai</i>	321
	<i>Rodyklė</i>	323
	<i>Apie autorę</i>	335

Veikėjai

Viešbučio darbuotojai

BLANCHE AUZELLO – graži ir beatodairiška Amerikoje gimusi pusiau vokiečių, pusiau žydė, „Ritz“ viešbučio direktoriaus žmona. Karo metais Paryžiuje ji gyveno su padirbtu pasu ir netyčiomis įsitraukė į slaptus pasipriešinimo tinklus.

CLAUDE'AS AUZELLO – vyriausiasis „Ritz“ viešbučio direktorius, senas prancūzų kareivis, įgudęs tenkinti turtuolių ir įžymybių užgaidas. Paprastai be galo mandagus, jis neapgalvotai reiškė panieką viešbučio svečiams vokiečiams. Žmonai nežinant, jis priklausė antrajam pasipriešinimo tinklui, kuris veikė vokiečiams panosėje, viešbučio „Ritz“ virtuvėje.

HANSAS FRANZAS ELMINGERIS – landus Šveicarijoje gimęs ir vokiškai kalbantis direktoriaus padėjėjas, kuriam buvo pavesta rūpintis kasdieniais su naciais susijusiais reikalais. Elmingeris buvo „Ritz“ viešbučio prezidento Hanso von Pfyfferio sūnėnas. Išoriškai jis stropiai puoselėjo neutralumo įspūdį, bet paskutinę karo vasarą kartu su žmona Lucienne saugojo pavojingą paslaptį.

MARIE-LOUISE, MADAM RITZ – velionio viešbučio įkūrėjo Césaro Ritzo žmona; sumani verslininkė, bet dažnai pasipū-

tusi ir kvailoka. Madam Ritz, kurią visur lydėdavo du belgų grifonai, nekentė Blanche Auzello, o šioji karštai atliepė tuo pačiu.

CHARLES „CHARLEY“ RITZAS – Marie-Louise ir viešbučio įkūrėjo bei krikštatėvio Césaro Ritzo sūnus; aistringas sportininkas, tingus viešbutininkas ir Ernesto Hemingway'aus sugėrovas.

FRANKAS MEIERIS – legendinis „Ritz“ viešbučio baro Kambono gatvėje barmenas, kai kurių žymiausių klasikinių kvadrinio dešimtmečio kokteilių kūrėjas; vienu ketvirčiu žydas, gimęs Austrijoje; aktyviai dalyvavo pasipriešinimo veikloje. Už Franko baro veikė neoficialus pašto skyrius, žinomas tiek prancūzų, tiek vokiečių žvalgybininkams. Jo padėjęs ir įpėdinis – barmenas Georgesas Scheueris.

MESJĖ SÜSSAS – antrasis „Ritz“ direktorius šveicaras, bandęs išpešti sau naudos žaisdamas abiejose komandose. Kartu su Claude'u Auzello jis ieškojo būdų nepaisyti vokiečių nurodymų per atakas iš oro ir padėti sąjungininkams; taip pat slapta bendrininkavo su vokiečiais ir grobstė Paryžiaus kultūrinį paveldą.

OLIVIERIS DABESCATAS – padavėjas, metrdotelis ir šnekus Marcelio Prousto informatorius; griežtas, skrupulingas, šaltakraujiškas ir atgrasus. Jis nusprendavo, ant kokio socialinio prestižo laiptelių stovės visi „Ritz“ darbuotojai, tad prisibijantys laikė jį viena iš nematomų už Europos sostų stovinių jėgų.

AUGUSTE'AS ESCOFFIERIS – vienas iš „Ritz“ įkūrėjų ir geriausias dvidešimto amžiaus virtuvės šefas. Jis įvedė šiuolaikinį

menu ir sudarė moterims galimybę vakarieniauti viešumoje. Jo didžiausia aistra – o retskykais ir meilužė – buvo prancūzų aktorė Sarah Bernhardt.

Vokiečiai

REICHSMARŠALAS HERMANNAS GÖRINGAS – priklausomas nuo morfijaus, ekstravagantiškai nesaikingas ir dažnai absurdiškas Vokietijos oro pajėgų generolas Hermannas Göringas nemažą karo dalį praleido „Ritz“ viešbutyje grobstydamas meno kūrinius, vadovaudamas vokiečių karo mašinai ir desperatiškai mėgindamas išvengti žvėriškų Adolfo Hitlerio įniršio priepuolių; šis pavaldinį nuolat kaltino nesugebėjimu užtikrinti viešpatavimo pasaulyje.

PULKININKAS HANSAS SPEIDELIS – vokiečių pulkininkas, okupuotame Paryžiuje ėjęs įvairias štabo viršininko pareigas. Ankstyvaisiais okupacijos metais jis buvo atsakingas už kasdienį „Ritz“ viešbučio valdymą, o vėliau dalyvavo operacijoje „Valkirija“ – pasmerktame vasariniame sąmoksle nužudyti Adolfą Hitlerį.

CARLAS-HEINRICHAS VON STÜLPNAGELIS – okupuoto Paryžiaus karo komendantas; kartu su pusbroliu pulkininku leitenantu Caesaru von Hofackeriu suvaidino pagrindinius vaidmenis žlugusioje operacijoje „Valkirija“.

CAESARAS VON HOFACKERIS – kartu su pusbroliu Carlu-Heinrichu von Stülpnageliu buvo vienas iš žlugusios operacijos „Valkirija“ planuotojų.

HANSAS GÜNTHERIS VON DINCKLAGE'AS – žavus į penktą dešimtį įžengęs Vokietijos diplomatas, labiausiai žinomas dėl pasisekimo tarp damų ir skandalingo ryšio, kurį karo metais palaikė su dizainere Coco Chanel. Jis buvo pagarsėjęs „Ritz“ mergininkas ir šnipas, dėl kurio ištikimybės vienai ar kitai pusei galima tik spėlioti.

HANSAS-JÜRGENAS SOEHRINGAS – Vokietijos Liuftvafės karininkas, karo metais – garsios prancūzų kino žvaigždės Arletty meilužis.

DIETRICHAS VON CHOLTITZAS – paskutinėmis okupacijos dienomis Paryžių valdęs generolas, nepaklūsęs Adolfui Hitleriui ir atsisakęs miestą sudeginti – galbūt ne tik iš altruistinių paskatų.

WILHELMAS CANARIS – vadovavo vokiečių žvalgybai Abverui Paryžiuje ir žaidė slaptą dvigubą kontražvalgybos žaidimą kaip dvigubas britų agentas, kol 1944 metais buvo demaskuotas ir suimtas.

ARNO BREKERIS – „Hitlerio Michelangelo'as“, nacių partijos narys, dvidešimto amžiaus trečiąjį ir ketvirtąjį dešimtmetį bičiuliavęsis su Paryžiaus menininkais ir susidraugavęs su Jeanu Cocteau ir Pablo Picasso, kuriam pozavo jo žmona Demetra. 1942-aisiais jis grįžo į okupuotame Paryžiuje surengtą garsią meno parodą; tą sezoną kolaboracija pasiekė savo aukštumas.

Prologas: „Ritz“ viešbutis – Paryžiaus veidrodis

Vokiečių kariai ir prancūzų civiliai, 1940-ieji.

SAVAIME SUPRANTAMA, DIDELI VIEŠBUČIAI VISADA BUVO
SOCIALINĖS SĄVOKOS, TOBULI VEIDRODŽIAI, TIKSLIAI
ATSPINDINTYS BENDRUOMENES, KURIAS APTARNAUJA.

– *Joan Didion, „Baltasis albumas“, 1979*

Ši knyga buvo pradėta ne gražiojoje Vandomo aikštėje ir net ne Paryžiuje. Tai įvyko vieną žiemos popietę buvusiam Rytų Berlyne, draugės bute, pro kurio langus matėsi Aleksandro aikštė.

Kalbėjomės, o aš tuo pat metu varčiau storą pluoštą atšviestų Britanijos ir Prancūzijos dokumentų fotokopijų, kuriose buvo kalba apie įvairią veiklą, kuria karo metu užsiėmė mados dizainerė Coco Chanel. Išslaptintoje korespondencijoje akis vis kliuvo už dažnai minimo „Ritz“ viešbučio pavadinimo ir įvairiai pagarsėjusių jo svečių pavardžių. Kai kurie iš tų svečių buvo aukštus laipsnius turėję vokiečių karininkai ir jų kolegos iš Ašies valstybių. Kiti – civiliai, turtingi prancūzai ir keletas amerikiečių. Daugelis iš jų užsiiminėjo šnipinėjimu, o jų lojalumo ir pavojingų paslapčių voratinklis atrodo susiraizgęs į svaiginančiai sudėtingą kamuolį. Visi jie glaudžiai susispaudę prašmatniai gyveno Vandomo aikštės viešbutyje, įkalinti pašėlusiam padalytos Europos šokio sukuryje.

Tą popietę savo draugei vokiečiai prasitariau, kad man labai smalsu sužinoti istorijas žmonių, Paryžiaus okupacijos metais gyvenusių šiame garsiam viešbutyje. Kas ir kaip vyko gurkšnojant kokteilius su šampanu prie balto lino staltiesėmis dengtų stalų, koridoriuose, puikiuose apartamentuose ir rūsyje esančiose virtuvėse ir kaip tai paveikė ten atsitiktinai ar specialiai susitikusių žmonių gyvenimus. Dar svarbiau – kaip šie žmonės paveikė tūkstančius kitų gyvenimų? Kokią įtaką jie padarė Prancūzijai ir mūsų bendros, susiraizgiusios, visuotinės Europos keliui dvidešimt pirmame amžiuje?

Šiuos visoms didžiausio praėjusio amžiaus konflikto pusems atstovavusius vyrus ir moteris įsuko istorijos verpetas.

Poros šimtų žmonių gyvenimai toliau bėgo – o kartais ir baigdavosi – rūmuose, kurie dar iki karo tapo šiuolaikinio Paryžiaus kultūrinių legendų dalimi. „Ritz“ viešbutyje susikirsdavo tarptautinių jėgų keliai, o ten nuvilniję įvykiai pakeitė visų jų dalyvių gyvenimus. Šie žmonės pakeitė praėjusio amžiaus istoriją. Ši knyga – pasakojimas apie jaudinantį ir nepaprastą istorijos tarpsnį, kupiną tai įkvepiančių, tai siaubą keliančių sudėtingos žmogiškosios prigimties prieštarių ir dramų.

Penktąjį praėjusio amžiaus Paryžiaus dešimtmetį nuo mūsų skiria visas žmogaus gyvenimas. Tame pasaulyje moterys vakarinėmis satino suknelėmis rūkė į ilgus dramblio kaulo kandiklius įspraustas cigaretes, o vyrai dar dėvėjo skrybėles. Tai buvo pasaulis, kuriame damų kailinius manoto nunešdavo pasiuntinukai su mažomis kepuraitėmis, ties gatvių kampais laukdavo vairuotojai, o džiaz muzikantai traukdavo jausmingas dainas vėlią naktį veikiančiuose Montmartro kabaretuose.

Visa tai dingo praelyje. Tačiau daugelis praeities pamiršti neįstengia. Taigi iš dalies toji praeitis yra ir mūsų dabartinės istorijos dalis. Visi gyvename ilgame šios praeities metamaime šešėlyje.

Prabangaus viešbučio valgomuosiuose išorinio pasaulio karų ir išdavysčių atgarsiai bent iš pažiūros pritildavo. Okupacijos metais vokiečių karininkai nusimesdavo uniformas, o pokalbiai dažniau vykdavo ne vokiečių, o prancūzų kalba. Kartu su jais vakarieniam davę paryžiečiai mainais į vokiečių mandagybes prisidengdavo šalto neutralumo kaukėmis. Už „apvaliųjų“ priešpiečių stalų dizaineriai, pramonininkai, diplomatai ir politikai kūrė bendradarbiavimo ekonomiką. „Ritz“ viešbutyje vykę pokalbiai paklojo pamatus dabartinei Europos Sąjungai.

Ši knyga praskleidžia sunkias prabangaus „Ritz“ viešbučio pačioje Paryžiaus širdyje užuolaidas. O už jų – kino žvaigždės, garsūs rašytojai, amerikietės paveldėtojos, pleibojai ir princai. Coco Chanel leidžia laiką nacių šnipo Hanso von Dincklage'o glėbyje, nes erdviuose apartamentuose neverta nerimauti dėl karo. Marlene Dietrich gundo ir vilioja Ernestą Hemingvėjų, nors jo santuoka su Martha Gellhorn dar nenutrūkusi, o pats garsusis rašytojas vaišina brangių vynu ir pasakoja visiems, kas tik nori klausyti, kaip jis išlaisvino „Ritz“. Kino žvaigždė Ingrid Bergman mėgaujasi svaiginančiomis naktimis su Robertu Capa, legendiniu žurnalo „Life“ fotografu. Karo metu tai galėjo nutikti tik „Ritz“ viešbutyje Paryžiuje – efektingame šlovės ir mados, nelegalių verslų ir šnipinėjimo intrigų pasaulyje, kur aistra susidūrė su žiaurumu ir baime, kur buvo kuriama stublinanti gyvenimo, mirties ir pavojingų ryšių istorija.

Dabar Coco Chanel Paryžiuje liko viena. Karas siautė vos už šimto mylių nuo miesto, visur tvyrojo chaosas, tad ji nerimavo dėl meilūžio saugumo ir norėjo sužinoti, kas jam nutiko. Tą savaitę ji įteikė jaunam vokiškai kalbančiam amerikiečių kareiviui kuprinę, prikimštą brangių „Chanel Nr. 5“ butelių – kunkuliuojančioje juodojoje rinkoje tai buvo tikras turtas, vertas tiek aukso, kiek svėrė. Ji tiesiog paprašė, kad jis atsiųstų jai atviruką, jei artimiausiomis dienomis jam tektų apklausi- nėti vokiečius karo belaisvius ir jis rastų Hansą. Jam tereikėjo adresuoti raštelį Mademoiselle Chanel, Hôtel Ritz, Paris. Visi žinojo, kaip ją rasti.

Design Pawel Panczakiewicz
Photos
© Condé Nast Archive/Corbis
© Purcell Team/Alamy